Kazimierz Jaruszewski

WSPÓŁCZESNE NAZEWNICTWO KLUBÓW I ORGANIZACJI SPORTOWYCH WOJEWÓDZTWA ZIELONOGÓRSKIEGO

1. Stan badań

Nazewnictwo klubowe nie budziło dotąd większego zainteresowania językoznawców. Rzadko pojawiały się publikacje dotyczące tej dziedziny studiów onomastycznych. Podobnie przedstawiała się kwestia nazewnictwa firmowego. Jednakże praca A. Lewandowskiego[1], stanowiąca pierwszą w Polsce próbę monograficznego opisu nazw firmowych, wydatnie wzbogaciła stan badań w tym zakresie.

Niewątpliwie warto również śledzić i analizować współczesne nazewnictwo klubów i organizacji sportowych, które włączone zostało w nurt popularnych obecnie zabiegów nazewniczych. Po okresie nazwotwórczego zastoju w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych (przewaga nazw federacyjnych) nastąpił dynamiczny, dostrzegalny szczególnie u schyłku wieku, rozwój sportowego nazewnictwa. Pojawiły się nowe tendencje, nie zawsze zgodne z oczekiwaniami językoznawców i miłośników sportu. Tradycyjnie, piękne nazwy znanych klubów sportowych są niekiedy wypierane przez nazwy firm chwilowych „dobrodziejów", dla których doraźny efekt finansowy ważniejszy jest od dobra klubu i opinii jego sympatyków.

Nazwy klubowe, będące przedmiotem analizy w tym artykule, zaliczyć można do grupy nazw własnych instytucji społecznych, analogicznie jak nazwy przedsiębiorstw, zakładów pracy, reustauracji, kin czy domów wczasowych. Nazwy te należą zatem do kategorii chrematonimów[2]. W tej kategorii usytuowano również nazwy własne zjawisk społecznych (np. świąt i uroczystości) oraz nazwy przedmiotów będących wytworami kultury materialnej (np. analizowane przez A. Lewandowskiego nazwy artykułów handlowych).

Spośród kilku opracowań naukowych poświęconych słownictwu sportowemu i nazewnictwu klubowemu polecić należy przede wszystkim prace

---

[1] A. Lewandowski, *Współczesne polskie nazwy firmowe*, Zielona Góra 1992.

[2] Por. P. Zwoliński, *Miejsce chrematonimów w onomastyce*, [w:] *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences, Cracow, August 21-25, 1978*, red. K. Rymut, Wrocław 1981.

J. Ożdżyńskiego[3] oraz artykuł S. Reczka[4]. Teksty o charakterze popularnonaukowym podejmujące temat nazewnictwa klubowego znaleźć również można w prasie regionalnej i sportowej[5].

2. Źródła materiału onomastycznego

Przedmiotem zasadniczej analizy strukturalno-językowej uczyniono nazwy ściśle klubowe o sprecyzowanym centrum onomastycznym w postaci tzw. nazwy właściwej (np. *Stal, Meblarz, Obra*). Nazwa właściwa uzupełniona zostanie składnikiem lokalizacyjnym (Jasień, Nowe Miasteczko, Zbąszyń). Ten typ nazewniczy w formie konstrukcji dwuogniwowej dominuje we współczesnym nazewnictwie klubowym[6].

Najważniejszym źródłem pozyskanego materiału onomastycznego były tabele końcowe rozgrywek mistrzowskich sezonu 1995/96 nadesłane przez Okręgowy Związek Piłki Nożnej w Zielonej Górze[7]. Zasób nazw klubowych rozszerzony został przez analizę aktualnych danych z prasy sportowej (głównie z „Przeglądu Sportowego") oraz pism regionalnych. W analizie materiału nie uwzględniono nazw klubów uczniowskich i uczelnianych oraz nazw ognisk TKKF. Zgromadzony materiał obejmuje 122 nazwy funkcjonujące w obrębie 179 jednostek klubowych.

3. Typy semantyczne w obrębie nazewnictwa klubowego

Za podstawę analizy onomastycznej przyjęto współczesny stan nazewnictwa klubowego w województwie zielonogórskim. Nazwy klubowe z tego terenu odniesione zostały często do nazw spotykanych na obszarze całego kraju. W ten sposób przybliżono miejsce nazw organizacji sportowych z województwa zielonogórskiego na tle ogólnopolskiego nazewnictwa klubowego. W zebranym i poddanym analizie materiale przeważają nazwy klubów i organizacji sportowych działających w 1996 roku. W celu nakreślenia procesu nazwotwórczego wykorzystano również nieliczne nazwy klubów już nie istniejących bądź działających pod innym szyldem (np. *Len* Nowa Sól).

---

[3] J. O ż d ż y ń s k i, *Polskie współczesne słownictwo sportowe*, Wrocław 1970; i d e m, *Nazwy polskich klubów sportowych*, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, z. 47, Prace Językoznawcze II, Kraków 1973.

[4] S. R e c z e k, *Onomastyka sportowa, O stylu polskiej prasy sportowej*, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie, Nauki Humanistyczne 1969, 4(6).

[5] Por. [bezim.], *Kluby potworki*, „Głos Koszaliński" 1996, nr 144.

[6] Por. J. O ż d ż y ń s k i, *Nazwy polskich* ..., s. 102.

[7] Wyrażam w tym miejscu serdeczne podziękowania działaczom Związku za udostępnione mi materiały.

Zebrany materiał reprezentuje trzy typy semantyczne w obrębie nazewnictwa klubowego. Podział nazw na poszczególne kategorie przypomina klasyfikację dokonaną przez prof. J. Ożdżyńskiego[8]. Układ ten uznano za uzasadniony i logiczny.

Najstarszym i pod względem językowym najbardziej interesującym zespołem nazewniczym będą nazwy - symbole. W prezentowanym w dalszej części pracy materiale obejmować one będą np. nazwy abstrakcyjne (*Jedność*), nazwy zjawisk przyrody (*Tęcza*), nazwy ze świata zwierząt (*Bizon*) i roślin (*Dąb*), nazwy postaci (*Ikar*) czy nazwy historycznych znaków - ornamentów (*Pogoń*).

Druga grupa obejmuje nazwy specjalizacyjne. Do tej kategorii zaliczono przedstawicieli różnych profesji i specjalności (*Leśnik*), nazwy zakładów pracy (*Dozamet*), nazwy wyrobu lub surowca (*Stal*) czy nazwy nawiązujące do barw klubowych (*Czarni*).

Ostatni zespół nazw sytuuje poszczególne jednostki klubowe pod względem geograficznym. Do nazw lokalizacyjnych należą przeto nazwy rzek (*Nysa*), krain geograficznych (*Nadodrze*), zlatynizowane nazwy miejscowości (*Sprotavia*), nazwy mieszkańców miejscowości (*Tupliczanka*) i mieszkańców regionów (*Lubuszanin*).

Przybliżono także zagadnienie coraz częściej pojawiających się nazw złożonych oraz nazw firm patronackich przeniesionych do nazw klubowych. Nazwy te niewątpliwie mają ścisły związek z najnowszymi tendencjami w zakresie nazewnictwa organizacji sportowych.

4. Analiza materiału

A. Nazwy - symbole 50 (85) - 50 nazw funkcjonujących w obrębie 85 jednostek klubowych.

W polskim nazewnictwie klubowym ten typ onomazjologiczny ma długą i bogatą tradycję. Już w najstarszej warstwie nazewnictwa związków sportowych (do 1914 roku) przeważały nazwy wyróżniające się wysokimi walorami symbolicznymi i kulturowymi np. *Jedność* Jasło, *Korona* Sambor, *Młodość* Kraków (do 1914 roku *Jugend* Kraków), *Pogoń* Stryj, *Tarcza* Lwów. S. Reczek zasygnalizował nawet totemistyczny charakter niektórych nazw klubowych mających w ojczystej tradycji ustaloną wartość symboliczną siły, odwagi lub grozy[9]. W analizowanym materiale do takich nazw zaliczymy z pewnością *Błyskawicę* Jaromierz, *Grom* Wolsztyn, *Tura* Siedlisko czy *Orła* Belęcin. Pewne analogie dostrzec można w kręgu nazewniczym polskich okrętów z

[8] Por. J. Ożdżyński, *Nazwy polskich* .....
[9] Por. S. Reczek, *op. cit.*, s. 195.

czasu drugiej wojny światowej. Totemistyczny charakter miały nazwy niszczycieli (*Burza, Błyskawica, Grom, Piorun* - nazwy budzących grozę zjawisk przyrody) i okrętów podwodnych (*Orzeł, Wilk, Ryś, Sęp* - nazwy zwierząt drapieżnych).

Wybór nazw — symboli wiąże się z postawą poszukującą treści o wyższej wartości. Istotny jest również emocjonalny i intencjonalny zarazem charakter operacji nazwotwórczej. Niemały wpływ na ostateczny kształt nazwy ma utrwalona w danej społeczności tradycja kultury fizycznej. Wielkim powodzeniem cieszą się współcześnie nazwy, które obecne były w świadomości wielu pokoleń: *Sokół, Orzeł, Piast, Sparta, Polonia, Lechia* i *Pogoń*. Zawodnicy zrzeszeni w klubach o tych nazwach zapisali chlubne karty w historii polskiego sportu i polskiej kultury. Powyższe nazwy znajdziemy także pośród nazw organizacji sportowych Zielonogórskiego.

Przegląd materiału onomastycznego rozpocznie prezentacja nazw abstrakcyjnych.

A. 1. Abstracta 10(15)

Nazwy tego typu można wstępnie podzielić na nazwy obce i nazwy rodzime. W ogólnopolskim kręgu nazewniczym przodują dwie nazwy o federacyjnej proweniencji: *Unia* i *Start*. Pierwsza ma walor unifikujący, druga zaś — aktywizujący (ang. *start* 'wyruszenie z miejsca')[10]. Nazwa *Unia* w zgromadzonym materiale obejmuje dwie jednostki klubowe (Kunice, Żary), podobnie *Start* (Biedrzychowice, Płoty). Dynamistyczny charakter konotuje również nazwa *Tempo* Racula (por. *Tempo* Rzeszotary, woj. krakowskie). Bardziej „rekreacyjny" wydźwięk ma nazwa *Relaks* Grabice.

Nazwy łacińskie o charakterze międzynarodowym reprezentowane są przez *Victorię* (Miłaków, Suzaniec) i *Concordię* (łac. 'zgoda') Stypułów.

Wśród nazw rodzimych do podobnego zespołu pojęciowego należą nazwy: *Jedność* Podmokle i *Zjednoczeni* (Lubrza, Trzebiechów — ta nazwa ma również wartość pamiątkowo-symbolizującą). Ze zjawiskiem ruchu, wysiłku fizycznego wiąże się niezwykle produktywna w polskim nazewnictwie klubowym nazwa *Zryw* (Rzeczyca, Zielona Góra). Nazwa ta szczególnie popularna jest w środowisku ludowych zespołów sportowych.

Skojarzenia o treści symbolicznej wywołuje także rzadka w tym kręgu nazewniczym nazwa *Zew* Świebodzin.

---

[10] Por. J. O ż d ż y ń s k i, *Nazwy polskich...*, s. 105.

A. 2. Nazwy z zakresu zjawisk natury 14(27)

Wspomniano już uprzednio, iż wiele nazw zjawisk natury (przede wszystkim z zakresu klimatologii), przeniesionych do nazewnictwa klubowego, nabiera walorów totemistycznych. W omawianym materiale obszerne pole nazewnicze wiąże się ze znaczeniem 'wiejącego wiatru': *Orkan* (Chobienice, Chorzemin, Drzonów; por. *Orkan* Dąbrówka Wielka, woj. katowickie), *Huragan* (Lubomyśl, Łomnica, Żagań; por. *Huragan* Gniewczyna, woj. przemyskie), *Wicher* (Strzyżewo; por. *Wicher* Gwiździny, woj. toruńskie), *Tornado* (Ciosaniec). Powyższy typ nazewniczy rozpowszechniony jest w nazewnictwie klubów wiejskich na terenie całego kraju.

Z ekspresywnymi zjawiskami atmosferycznymi łączą się nazwy: *Błyskawica* (Jaromierz) i *Grom* (Przecław, Skąpe, Wolsztyn). Również i te nazwy reprezentowane są w ogólnopolskim kręgu nazewniczym, np. *Błyskawica* Kacwin, woj. nowosądeckie, *Grom* Więcbork, woj. bydgoskie.

Do wrażeń wizualnych odwołują się niewątpliwie popularne na terenie województwa zielonogórskiego nazwy: *Tęcza* (Krosno Odrzańskie, Brody, Kaczenice), *Promień* (Żary), *Promyk* (Jaromirowice), *Iskra* (Małomice, Wymiarki), *Płomień* (Chlebowo, Chwaliszowice). Z obserwacją nieba i ciał niebieskich wiążą się nazwy: *Zorza* (Grzmiąca, Mostki, Ochla), *Zenit* (Ługów, Myszęcin) czy *Meteor* (Jordanowo).

A. 3. Nazwy ze świata zwierząt 4(9)

Również w tym typie nazewniczym znajdujemy nazwy o potencjalnym charakterze totemistycznym, np. *Orzeł* (Belęcin, Stare Strącze), *Tur* (Siedlisko) czy *Bizon* (Bieganów, Wilkowo). Do bogatych tradycji „gniazd sokolich"[11] (sięgających 1867 roku) nawiązuje nazwa *Sokół* (Chrośnica, Dąbrówka, Wroniawy, Żary). Nazwy ze świata zwierzęcego dysponują więc zespołem cech o utrwalonej genezie kulturowej.

A. 4. Nazwy ze świata roślin 4(5)

W obrębie nazw pochodzących ze świata flory produktywna jest nazwa drzewa symbolizującego moc, trwałość i długowieczność - *Dąb* (Kębłowo, Przybyszów, por. *Dąb* - Dąbkowice w woj. przemyskim). W zgromadzonym materiale obecne są ponadto nazwy innych drzew: *Klon* Babimost, *Modrzew* Modrzyca (przypuszczalnie nazwa skojarzona z nazwą miejscowości, por. *Łosoś*

[11] Terminem tym określano terenowe sekcje Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół".

Łososina Dolna w woj. nowosądeckim czy *Rzędzian* Rzędzianowice w woj. rzeszowskim) i *Topola* Łupica.

A. 5. Nazwy postaci 6(9)

Ten typ nazewniczy obejmuje postaci mitologiczne, legendarne, historyczne i literackie. Do nazw nawiązujących do bohaterów mitologicznych zaliczymy: *Ikara* Zawada (por. *Ikar* Radłów, w woj. częstochowskim) i *Syrenę* Zbąszynek (por. *Syrena* Rymań w woj. koszalińskim). Imiona legendarnych założycieli państwa polskiego cieszą się ogromną popularnością na terenie całego kraju: *Piast* (Czerwieńsk, Głuchów, Iłowa, Wichów), *Lech* Sulechów (patron Wielkopolski).

Do nazewnictwa klubowego przenoszone są również imiona wybitnych władców, np. *Mieszka* (Konotop, por. *Mieszko* Gniezno w woj. poznańskim) oraz postaci literackich, np. *Wiarus* Krosno Odrzańskie (zob. dramat S. Wyspiańskiego *Warszawianka 1898*) — „żołnierz, stary wiarus, prosty szeregowiec z dywizji generała Żymirskiego"; por. *Wiarus* Żółtnica w woj. koszalińskim).

A. 6. Nazwy państw - symboli 3(8)

Pośród symbolicznych nazw państwowych w nazewnictwie organizacji sportowych województwa zielonogórskiego odnaleziono dwie zlatynizowane formy: prehistoryczną *Lechię* (Zielona Góra) i historyczną *Polonię* (Nowe Kramsko, Nowa Sól). Bardzo produktywna na tym terenie jest również nazwa nawiązująca do tradycji prężnego rozwoju kultury fizycznej w starożytnej Grecji — *Sparta* (Grabik, Gubin, Miodnica, Nietkowice, Łężyca).

A. 7. Nazwy miejsc-symboli 1(1)

Do tradycji biblijnej nawiązuje nazwa zaczerpnięta z Księgi Rodzaju - *Arka* (Nowa Sól).

A. 8. Nazwy dawnych formacji wojskowych 1(1)

W nazewnictwie klubowym Zielonogórskiego funkcjonuje jedna nazwa tego typu - *Gwardia* (Zielona Góra), pierwotnie: 'straż przyboczna głowy państwa lub wodza naczelnego' (SWO). Forma ta również stanowiła nazwę federacyjną klubów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

A. 9. Nazwy historycznych znaków - symboli (herby, emblematy, godła, zawołania bojowe lub rodowe) 4(7)

Sporym powodzeniem na terenie kraju cieszy się *Pogoń* (Świebodzin, Wężyska). Nazwa ta odnosi się do herbu Wielkiego Księstwa Litewskiego przedstawiającego w czerwonym polu rycerza na koniu w biegu, trzymającego wzniesiony miecz.

Popularnymi emblematami (lub ich komponentami) są również *Korona* (Kaniów, Książ Śląski), *Gwiazda* (Siedlec) i *Znicz* (Kosieczyn, Obra).

A. 10. Nazwy fantazyjne 3(3)

W pewnym stopniu emfatyczny i fantazyjny charakter ma nazwa nawiązująca do „gwiaździstych" wizji - *Astra* Zakrzewo, z łac. *astrum* 'gwiazda'. Typ fantazyjny reprezentują również nazwy *Skrzydlaci* (Miłocin Średni) i *Żenisz* (Żenichów) - nazwa utworzona prawdopodobnie od nazwy wsi.

B. Nazwy specjalizacyjne 39 (54)

W polskim nazewnictwie klubowym istnieje pokaźna grupa nazw wiążących się z przynależnością członków organizacji sportowych do określonych specjalności i zawodów (np. *Leśnik* Świętno).

Niektóre nazwy tego typu swój rodowód wywodzą od nadrzędnych nazw federacyjnych (rozpowszechnionych w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych). Również w Zielonogórskiem taki historyczno-pamiątkowy już charakter noszą trzy nazwy klubowe: *Włókniarz, Kolejarz* i *Budowlani.*

Popularnym zabiegiem nazwotwórczym (szczególnie po 1945 roku) jest przytoczenie w nazwie klubowej nazwy patronackiego zakładu pracy[12] (por. *Elterma* Świebodzin). W ostatnich latach wskutek dynamicznych przemian w gospodarce rynkowej dostrzec można pojawienie się nowej tendencji nazwotwórczej: dotychczasowa nazwa organizacji sportowej zostaje uzupełniona nazwą aktualnego patrona finansowego lub nazwa ta zostaje wyparta przez nazwę firmy albo nazwisko właściciela (bądź głównego akcjonariusza) klubu (por. *Nordis-Lumel* Zielona Góra, *Morawski* Zielona Góra).

Kolejna grupa nazw wskazuje na charakterystyczny produkt lub surowiec związany z działalnością zakładu patronackiego (np. *Len* Nowa Sól). Do nazw specjalizacyjnych zaliczono również nazwy klubowe odnoszące się do konkretnej dyscypliny sportowej. Nazwy te noszą przede wszystkim kluby jedno-

[12] Por. J. O ż d ż y ń s k i, *Nazwy polskich...*, s. 103.

sekcyjne, np. *Trasa* Zielona Góra (kolarstwo) czy też *Nidan* Zielona Góra (karate).

W obrębie nazw specjalizacyjnych usytuowano również liczne nazwy nawiązujące do barw klubowych. Nazwy te największym powodzeniem cieszą się w środowisku wiejskim i propagowane są na obszarze całego kraju (np. *Zieloni* Łagów — nazwa często występująca w nazewnictwie klubów elzetesowskich).

B. 1. Nazwy zawodowe i środowiskowe 9(10)

W zgromadzonym materiale pojawia się dziewięć takich nazw. Trzy z nich odnoszą się do produktywnych ongiś nazw związkowych i federacyjnych: *Kolejarz* (Zielona Góra), *Włókniarz* (Żary) i *Budowlani* (Lubsko, Gozdnica). Ta ostatnia nazwa reprezentuje odrębny typ pod względem formalnym - urzeczownikowiony przymiotnik w liczbie mnogiej. Bardziej wyspecjalizowane nazwy zawodowe odnaleźć możemy w nazwach: *Meblarz* (Nowe Miasteczko), *Medyk* (Cibórz), *Leśnik* (Świętno), *Lotnik* (Przylep) i *Strażak* (Górzyn). Obcojęzyczny charakter ma nie spotykana na innych terenach nazwa *Farmer* Godziszewo (ang. 'rolnik, gospodarz, hodowca lub dzierżawca majątku').

B.2. Nazwy zakładów pracy 13(14)

Nazwy zakładowe i fabryczne rozpowszechnione są na obszarze całej Polski. Stanowią one żywe świadectwo przemian gospodarczych i rozwoju przemysłowego państwa.

Zebrano trzynaście nazw klubów zakładowych. Większość z nich działa w ośrodkach miejskich, głównie w stolicy województwa. Jedną nazwę zaliczyć można do potocznych nazw zakładowych — *Garbarnię* (Leszno Górne). Nazwa ta ma w polskim nazewnictwie klubowym bogatą i chlubną tradycję, por. *Garbarnia* Kraków - klub założony w 1924 roku przy Polskich Zakładach Garbarskich.

Sporo nazw klubowych powiela nazwy zakładów pracy w postaci tworów dezintegralnych i abrupcjalnych[13].

Kluby zielonogórskie w analizowanym materiale reprezentują: *Falubaz* (Lubuska Fabryka Zgrzeblarek Bawełnianych), *Lubtour* (Lubuskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Turystycznej), *Lumel* (również klub w Drzonkowie; Lubuskie Zakłady Mierników Elektrycznych), *Zastal* (Zaodrzańskie Zakłady Przemysłu Metalowego), *Transbud* (nazwa przedsiębiorstwa transportowego

[13] Por. *Ibidem*, s. 113.

mającego siedzibę w wielu ośrodkach, por. *Transbud* Radom - także nazwa radomskiego klubu automobilistów). Nazwy klubowe tego typu obecne są (lub były) poza miastem wojewódzkim, np. *Dozamet* Nowa Sól, *Elmech* Komorów, *Elterma* Świebodzin, *Fadom* Nowogród Bobrzański, *Polmo* Kożuchów.

Do nazewnictwa klubowego wtórnie przeniesione zostały nazwy obcego pochodzenia; są to nazwy dwóch przedsiębiorstw: *Novita* („Novita" - producent dywanowych wykładzin podłogowych i włóknin technicznych; por. łac. *novitas* 'nowość, niezwykłość') i *Agros* Żary (nazwa klubowa utworzona od nazwy przedsiębiorstwa o zasięgu ogólnopolskim, por. *Agros* Pińczów, *Agros* Zamość).

B. 3. Nazwy firm patronackich 9(9)

Ten zespół pojęciowy budzi najwięcej kontrowersji wśród badaczy współczesnego nazewnictwa klubowego. Wzmożoną produktywność nazw patronackich zaobserwowano po 1989 roku; wiąże się ona niewątpliwie z transformacją ustrojową, ze wzrostem gospodarczym i powstawaniem nowych, najczęściej niewielkich przedsiębiorstw. W związku z postępującymi zmianami w gospodarce i w ekonomii niektóre kluby sportowe stanęły przed widmem likwidacji. Wielkie zakłady państwowe przestały wspierać rozwój kultury fizycznej lub znacznie obniżyły nakłady na sport i rekreację. Pozyskanie możnych i dynamicznie rozwijających się form patronackich, najczęściej prywatnych, mogło zapewnić byt sportowym organizacjom, których rodowód sięgał nawet początku wieku. Największym zainteresowaniem przedsiębiorców cieszyły się drużyny żużlowe, zespoły koszykarzy i siatkarzy. Najnowsze tendencje nazwotwórcze wiążą się zatem z nazwami firm patronackich.

Kluby na terenie województwa zielonogórskiego również zmieniają lub uzupełniają swoje nazwy. Proces ten widoczny jest np. w nazwie działającego w Zielonej Górze klubu żużlowego. Sympatycy zielonogórskich żużlowców poznawali w ostatnich latach nowe nazwy klubu: *Falubaz, Morawski, Zielonogórski Klub Żużlowy - Polmos.* Pierwsza z tych nazw odnosi się do dezintegralnej nazwy zakładu pracy patronującego sekcji żużlowej, druga nazwa wiąże się z nazwiskiem późniejszego właściciela klubu (por. nazwy: *Nowakowski* Nowy Dwór Mazowiecki czy *Górski* Siedliska, woj. nowosądeckie). Obecna nazwa (stan na 31 grudnia 1996 roku) ma charakter komponowany - jej drugi człon obejmuje nazwę firmy patronackiej „Polmos" (Lubuska Wytwórnia Wódek Gatunkowych).

Nazwa firmy patronackiej uzupełnia również nazwy innych klubów, np. *Nordis - Lumel* Zielona Góra (Przedsiębiorstwo Przemysłu Chłodniczego „Nordis"), *Sokół - Texaco* Kalsk, *Tradebud - Meteor* Jordanowo czy *Carina - Kresowiak* Gubin. Przykładami nazw klubowych tożsamych z nazwami firm

patronackich są w zebranym materiale nazwy: *FAX* Bieniów, *Intertec* Kujawa, *Izolacja* Cigacice.

B. 4. Nazwy wytworu lub surowca 6(6)

Ten typ nazewniczy pozostaje w ścisłym związku z analizowanymi poprzednio nazwami zakładów pracy firm patronackich. J. Ożdżyński dowodzi:

„o (...) popularności tego typu w nazewnictwie klubowym zadecydowały względy semantyczne. Na zasadzie metonimicznych przekształceń (...) krótka, jednowyrazowa nazwa w odpowiednich warunkach kontekstowych lub konsytuacyjnych może być identyfikowana z samym zakładem, a pośrednio z jednostką klubową działającą przy tym zakładzie"[14].

Wśród nazw tego rodzaju najczęściej występuje nazwa podstawowego wytworu przemysłu hutniczego *Stal*. Również w Zielonogórskiem zanotowano tę jednostkę nazewniczą (*Stal* Jasień). Nazwa ta konotuje dodatkowe, paraboliczne wyobrażenia - związane z pojęciami trwałości, męstwa czy uporu. Z tej prawdopodobnie przyczyny bierze się popularność tej nazwy i jej obecność na terenach nie zamieszkanych przez hutników i metalowców.

Nazewniczą grupę kopalin reprezentuje nierzadka w południowych województwach *Nafta* (Zielona Góra, por. *Nafta* Jasło, Krosno). Zespół nazw określających podstawowy surowiec lub produkt zakładu związanego z klubem uzupełniają: *Motor* Koło, *Len* Nowa Sól, *Zgrzeblarki* Zielona Góra i *Kruszywo* Raduszec Stary.

B. 5. Nazwy związane z uprawianą dyscypliną 2(2)

Niemałą grupę wśród powstałych w ostatnich latach polskich klubów sportowych stanowią kluby jednosekcyjne. Trudna sytuacja materialna wymusza nieraz i na zasłużonych dla polskiego sportu klubach ograniczenie działalności tylko do jednej, dwóch sekcji. Zaradni działacze potrafią jednak pozyskać dla każdej sekcji, a nawet grupy wiekowej, możnych protektorów.

W Zielonogórskiem pojawiają się dwie jednostki nazewnicze nawiązujące do uprawianych w klubie dyscyplin: *Nidan* Zielona Góra - karate (jap. *nidan* 'drugi stopień mistrzowskiego wtajemniczenia') oraz *Trasa* Zielona Góra - kolarstwo. Zgodnie z najnowszą tendencją nazwotwórczą nazwa ta uzupełniona została nazwą firmy patronackiej: *Sezam - Trasa* (grupa seniorów) i *Kapro - Trasa* (zespół juniorów).

---

[14] *Ibidem.*

B. 6. Nazwy nawiązujące do barw klubowych 4(17)

Do nazw specjalizacyjnych zakwalifikowano również jednostki nazewnicze odnoszące się do barw klubowych. Podobnie jak nazwa federacyjna *Budowlani* i nazwa fantazyjna *Skrzydlaci,* stanowią one odrębny typ formalny urzeczownikowionych w licznie mnogiej męskoosobowych przymiotników. Na gruncie ogólnopolskim zdecydowanie przeważają nazwy: *Błękitni* i *Czarni.* Sytuacja ta powtarza się także w Zielonogórskiem; nazwa *Błękitni* funkcjonuje w obrębie dziewięciu jednostek klubowych (Kisielin, Kotowice, Lubięcin, Olbrachtów, Ołobok, Piotrów, Świdnica, Toporów, Zabłocie), natomiast nazwę *Czarni* upodobali sobie mieszkańcy Białkowa, Chodkowa, Jelenina, Rudna i Żagania.

Barwy zrzeszenia LZS przywołane zostały w nazwie *Zieloni* (Łagów, Złotnik), natomiast nazwa oryginalna w kontekście ogólnopolskim to *Brunatni* Sieniawa Lubuska.

C. Nazwy lokalizujące 33(40)

Jednym z najważniejszych czynników decydujących o wyborze nazwy organizacji sportowej są względy geograficzne i terytorialne. Przez wybór nazwy fundatorzy i użytkownicy wyrażają swój patriotyzm lokalny, związek z małą ojczyzną.

Nazwy te „nawiązują do charakterystycznych elementów topograficznych, jak rzeki, góry, jeziora (...), w pobliżu których zlokalizowany jest klub. Pośrednio wskazują na związek z miejscem działalności członków klubu przez odwołanie się do nazwy mieszkańców danego miasta czy regionu"[15].

C. 1. Nazwy rzek 5(11)

Ta grupa nazw popularna jest w wielu kręgach nazewniczych (por. nazwy przedsiębiorstw, kin, restauracji czy domów wczasowych). W nazewnictwie klubowym Zielonogórskiego funkcjonuje pięć nazw rzek: *Odra* (Bytom Odrzański, Klenica, Nietków, Radnica, Rąpice; ta nazwa rozpowszechniona jest na zachodnich terenach Polski, np. *Odra* (Chojna, Opole, Wrocław), *Obra* (Zbąszyń, por. *Obra* Kościan w woj. leszczyńskim), *Nysa* (Brody, Przewóz, Trzebiel), *Kwisa* (Trzebów) oraz łacińska nazwa (mająca także charakter kulturalno-pamiątkowy) *Vistula* (Dzietrzychowice).

W zgromadzonym materiale nie odnaleziono natomiast żadnej nazwy jeziora i morza.

---

[15] *Ibidem,* s. 103.

C. 2. Nazwy gór, szczytów i wzniesień 2(2)

W nazewnictwie klubowym województwa zielonogórskiego obecne są dwie tego typu formacje. Obie przeniesione zostały z Beskidów: *Czantoria* (nazwa szczytu w Beskidzie Śląskim) Gościeszyn i *Beskid* Bożnów.

C. 3. Inne nazwy terenowe 3(3)

Nazwy te wskazują na charakterystyczne elementy topograficzne, krajobrazowe czy architektoniczne znamienne dla okolicy, w której działa klub[16]. Wśród nazw klubowych Zielonogórskiego do tej grupy nazewniczej zaliczono *Granicę* Gubin (nazwa często obecna w miejscowościach przygranicznych, np. *Granica* Chełm, Kętrzyn, Bogatynia), *Stadion* Zielona Góra (por. *Stadion* Gorzów, Kielce) i *Przełom* (tę nazwę możemy również skojarzyć z pojęciem abstrakcyjnym).

C. 4. Nazwy regionów i krain geograficznych 1(1)

W praktyce nazewniczej ta grupa popularna była przede wszystkim w środowisku związanym z pionem ludowych zespołów sportowych. Nazwy krain geograficznych oznaczały często wojewódzkie jednostki organizacyjne LZS, np. *Podlasie* Białystok, *Pojezierze* Suwałki. Nazwy te obecne są również w kręgu nazewniczym nie mającym elzetesowskiego rodowodu, np. *Śląsk* Wrocław, *Wybrzeże* Gdańsk, *Podhale* Nowy Targ. Do tej grupy zakwalifikowano nazwę *Nadodrze* (Powodowo, Zielona Góra).

C. 5. Nazwy miejscowości 3(3)

W polskim nazewnictwie klubowym występują dwie grupy nazw miejscowości: nazwy rodzime (np. *MKS* Łowicz) i nazwy zlatynizowane (np. *Cracovia* Kraków). Tendencja do latynizacji nazw regionów (np. *Mazovia* Ciechanów), miast (*Resovia* Rzeszów), dzielnic (*Clepardia* Kraków) czy wsi (*Tuchovia* Tuchów, woj. tarnowskie) widoczna była już w najstarszej warstwie nazewnictwa sportowego. Ten „uświęcony tradycją" zwyczaj nazewniczy przybiera niekiedy postać maniery stylistycznej. Liczne zlatynizowane nazwy nie zostały poświadczone w oryginalnych zapisach[17]. „Ta makaroniczna latynizacja ma swoje niewątpliwie źródło w poczuciu emfatycznej wartości

[16] Por. *ibidem*, s. 116.
[17] Zob. S. K o t a r s k i, *Słownik zlatynizowanych nazw miejscowości*, Warszawa 1955.

tych formacji i chociaż sprawia wrażenie pozy, jest bez wątpienia wyrazem emocjonalnej postawy. Z drugiej strony przez stałe wiązanie tych form z nazwami klubów uzyskują one wobec wyjścia z dawnego kancelaryjnego obiegu wartość jednoznacznych pojęć onomastycznych"[18].

Wśród nazw klubowych Zielonogórskiego spotkać można trzy nazwy zlatynizowane: *Cargovia* Kargowa, *Slavia* Sława, *Sprotavia* Szprotawa. Wszystkie te formy utworzone zostały w sposób regularny od nazw miejscowości. Brak natomiast w tej serii onomazjologicznej nazw rodzimych.

C. 6. Nazwy mieszkańców miejscowości i regionów 8(8)

Pod względem formalnym wyróżnić należy dwa typy nazw mieszkańców: nazwy rodzaju żeńskiego i nazwy rodzaju męskiego. W nazewnictwie ogólnopolskim bardziej produktywne są nazwy żeńskie. Tworzone są one poprzez dodanie do podstawy słowotwórczej sufiksu *-anka* (np. *Pcimianka* Pcim, woj. krakowskie). Ten typ słowotwórczy popularny jest także w innych kręgach nazewniczych: w nazwach lokali gastronomicznych, ośrodków wypoczynkowych, kin, spółdzielni produkcyjnych.

W omawianym materiale dwie formy wskazują na związek z większym obszarem geograficznym: *Lubuszanka* Zielona Góra i *Łużyczanka* Lipinki Łużyckie (por. *Zagłębianka* Dąbrowa Górnicza). Od nazw wsi utworzono formacje: *Kijowianka* Kije, *Mirostowiczanka* Mirostowice i *Tupliczanka* Tuplice, zaś od nazwy miasta - *Gubinianka* Gubin.

W grupie nazw rodzaju męskiego przeważają formy z formatem *-anin*. Przykładem z woj. zielonogórskiego jest nazwa *Lubuszanin* Świebodzin (por. *Lubuszanin* Drezdenko z woj. gorzowskiego i *Lubuszanin* Trzcianka z woj. pilskiego - związek nazwy z Ziemią Lubuską).

Rzadziej nazwy pochodne tworzymy sufiksem *-ak*. Ten typ słowotwórczy reprezentuje forma *Wolsztyniak* Wolsztyn. Interesująco pod względem słowotwórczym i semantycznym prezentuje się formacja *Kresowiak* (*Carina - Kresowiak* Gubin). Nazwa ta odnosi się do nazwy mieszkańca Kresów (a konkretniej terenów kresowych). Forma „Kresy" kojarzona bywała częściej ze wschodnimi przygranicznymi obszarami Polski.

C. 7. Nazwy dzierżawcze 1(1)

W tym zespole nazewniczym widoczna jest „tendencja do wyodrębniania i akceptowania składnika objaśniającego w postaci przymiotnika dzierżawczego

[18] S. Reczek, *op. cit.*, s. 193.

nawiązującego do nazwy miejscowości"[19]. W nazewnictwie klubowym woj. zielonogórskiego funkcjonuje forma *ŁKS Łęknica - Łęknicki Klub Sportowy* (nazwa ta budzi skojarzenia z *Łódzkim Klubem Sportowym*).

D. Nazwy o niejasnej motywacji 2(2)

W analizowanym materiale onomastycznym napotkano dwie nazwy o trudnej do określenia motywacji.

Pierwsza z nich to *Kora* Niedoradz - może wiąże się ona z działającymi w tej miejscowości zakładem przemysłu drzewnego i składnicą drewna; inna sugestia związana jest z postacią mitologiczną - córką bogini Demeter.

Nie rozszyfrowano również formy *Woga* Chociule. Być może nazwa ta pochodzi od nazwy firmy opiekującej się drużyną.

5. Podsumowanie

Nazewnictwo klubowe włączone zostało w nurt popularnych współczesnych zabiegów nazewniczych. Wykazuje ono rozległe powiązania z innymi kręgami nazewniczymi. W doborze nazw klubów dostrzegamy trzy najważniejsze przyczyny[20]: orientację zawodową, środowiskową i geograficzną, manifestację uczuć wobec zrzeszenia lub instytucji, które reprezentują zawodnicy, oraz formę promocji przedsiębiorstwa lub jego produktu (nazwa firmy patronującej przeniesiona do nazwy klubowej).

Do istotnych tendencji obecnych we współczesnym nazewnictwie polskich organizacji sportowych należą: operowanie nazwą zdwojoną (typu *Nordis-Lumel* Zielona Góra; jeden z elementów nazwy klubowej stanowi nazwę przedsiębiorstwa wspierającego klub) i zastępowanie nazw rodzimych formami obcojęzycznymi, pochodzącymi głównie z języka angielskiego: w Zielonogórskiem *Trash-Attack* Lipiny (ang. *trash* 'śmieci, tandeta', *attack* 'natarcie, atak') czy też *Farmer* Godziszewo. Popularne, szczególnie w środowisku wiejskim staje się przenoszenie nazw powszechnie znanych klubów europejskich do rodzimej nazwy klubowej, np. *Inter* Słone (por. wł. *Inter* Mediolan; *inter* - pierwszy człon wyrazu złożonego *internazionale* 'międzynarodowy', w znaczeniu 'klub sportowy o międzynarodowej sławie'), *Hajduk* Krzepiela (por. chorw. *Hajduk* Split; *hajduk* 'żołnierz piechoty węgierskiej w XVI i XVII wieku') czy *Spartak* Budachów (por. ros. *Spartak* Moskwa; od

[19] J. Ożdżyński, *op. cit.*, s. 120.

[20] S. Reczek (*op. cit.*, s. 192) w swym artykule pisał w 1969 roku o dwóch przyczynach powstawania nazw klubowych.

imienia *Spartakus* - przywódca powstania niewolników rzymskich w I wieku p. n. e.).

Nazewnictwo klubów i organizacji sportowych województwa zielonogórskiego nie odbiega pod względem formalnym i semantycznym od ogólnopolskiej typologii nazewniczej. W analizowanym zbiorze 122 jednostek klubowych nie zanotowano jedynie nazw symbolicznych przedmiotów (typu *Granat* Skarżysko-Kamienna, *Semafor* Wrocław), nazw dzielnic (np. *Raków* Częstochowa, *Targówek* Warszawa) i nazw jezior (np. *Wielim* Szczecinek, *Roś* Pisz).

Dostrzegalne są zatem na tym terenie najnowsze tendencje nazwotwórcze. Do nazw oryginalnych, na które nie natrafiono podczas studiów nad polskim współczesnym nazewnictwem klubowym, należą m. in. formy: *Farmer* Godziszewo, *Kruszywo* Raduszec Stary, *Klon* Babimost, *Brunatni* Sieniawa Lubuska.

Podobnie jak na pozostałym terenie kraju, przeważają nazwy singularne, częściej rodzaju żeńskiego niż męskiego (np. *Zorza* Ochla). W nazwach nawiązujących do barw klubowych występują urzeczownikowione przymiotniki typu *Czarni* (Rudno).

Fundatorzy nazw klubów województwa zielonogórskiego, tak jak w całej Polsce, poprzez nazwę klubową wyrażali przywiązanie do narodowej tradycji, ale też swój patriotyzm lokalny, uczuciowy stosunek do wykonywanego zawodu, zakładu pracy, do samego sportu"[21].

Współczesne polskie nazewnictwo klubowe zasługuje niewątpliwie na pierwszą próbę monograficznego opisu.

Kazimierz Jaruszewski

DIE GEGENWÄRTIGE NAMENKUNDE DER SPORTLICHEN KLUBS UND VEREINE IN DER WOJEWODSCHAFT GRÜNBERG (ZIELONA GÓRA)

Die Bearbeitung bringt strukturell-sprachliche Analyse der gegenwärtigen Namenkunde von sportlichen Klubs und Vereinen in der Wojewodschaft Grünberg (Zielona Góra). Die Klubeinheiten aus diesem Gebiet wurden auf die auf dem ganzen Gebiet zu treffenden Namen bezogen.

Der Gegenstand der grundsätzlichen Analyse sind die genauen Klubnamen, die ein präzisiertes onomatologisches Zentrum in der Gestalt des sog. Eigennamens (z.B. Stal, Obra) bilden. Der Eigenname wurde durch eine örtlich festgelegte Komponente (Jasień, Zbąszyń) ergänzt.

Das angesammelte Material umfaßt 122 Namen, die im Rahmen der 179 Klubeinheiten funktionieren, und vertritt drei semantische Muster im Rahmen der polnischen Namenkunde: Namen als Symbole, spezialisierte Namen, örtliche Namen. Die Teilung der Namen in einzelne Kategorien bezieht sich auf die von Jan Ożdżyński geschaffene Klassifikation. Dieses System wurde aktualisiert und in einem geringen Grad modernisiert.

[21] Por. *ibidem*, s. 196.